

„Eesti sõjaajaloolise arhitektuuripärandi kaardistamine ja kasutusvõimaluste analüüs. 19. ja 20. sajand“

Sarve-Lehtma kaitseliin

Ehitise dokumenteerimine

Koostaja: Ain Tähiste, Mart Mõniste

November 2017

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

EHITISE DOKUMENTEERIMINE. Tabel 1. Kohustuslikud andmed

1.1	Algne nimetus	Sarve-Lehtma kaitseliin
1.2	Hilisemad, sh praegused nimetused	Sarve-Lehtma kaitseliin 21 dotiga
1.3	Aadress	Dott 1 Hiiuma maakond, Hiiumaa vald, Sarve küla Kadaka 63902:001:1580 Dott 21 Hiiuma maakond, Hiiumaa vald, Lehtma küla Lehtma vaatluspost 39201:004:5370
1.4	Koordinaadid	Dott 1 6523008.6,445840 Dott 21 6548864.1,425210.7
1.5	Algne teave, sh ajalugu	Raudbetoonist dotid ehitati 1940-1941. Dott - eestikeelne mugandus Nõukogude Armees terminist <i>ДОТ (долговременная огневая точка)</i> . Otsetõlkes <i>püsitulepunkt</i> . Kivist, betoonist, soomusplaatidest vms. kinnine kaitseehitis. Sõjalist kasutust eriti ei olnud, kuna vastane saabus hoopis teisest suunast kui oodati. Kaitseliin oli ehitatud Hiiumaa ida- ja põhjarannikule, saksa dessant maabus 1941. aasta oktoobris lõunarannikule. Sarve-Lehtma kaitseliini dotid on ühetüübilised raskekuulipilduja positsioonid, 2-3 võitleja jaoks. Esineb väiksemaid konstruktsiooni erinevusi (suurus, laskeavade arv, tamburi kuju ja asetus jms)
1.6	Praegune funktsioon	Valdavalt kasutuseeta. Heltermaal kasutusel eramu keldrina [dott 3], Sääre ninal RMK vaateplatvormi alus [dott 5].
1.7	Seisukorra hinnang	Raudbetooni seisukord rahuldav. Avade katted (laskeava metallist luugid, ukсед) kadunud. Sarve-Lehtma lõigul on tänaseni säilinud 21 doti.
1.8	Ümbruse lühikirjeldus	

1.9	Joonised	
1.10	Fotod	
1.11	Seotud ehitised	
1.12	Põhiüksus	
1.13	Lisateave	
1.14	Töö teostamise aeg	2016-2017
1.15	Koostaja andmed	Ain Tähiste, Mart Mõniste

Lisa 1 Kaardid, skeemid

Skeem 1. Sarve-Lehtma kaitseliini dotid. Aluskaart: Maa-ameti geoportaal

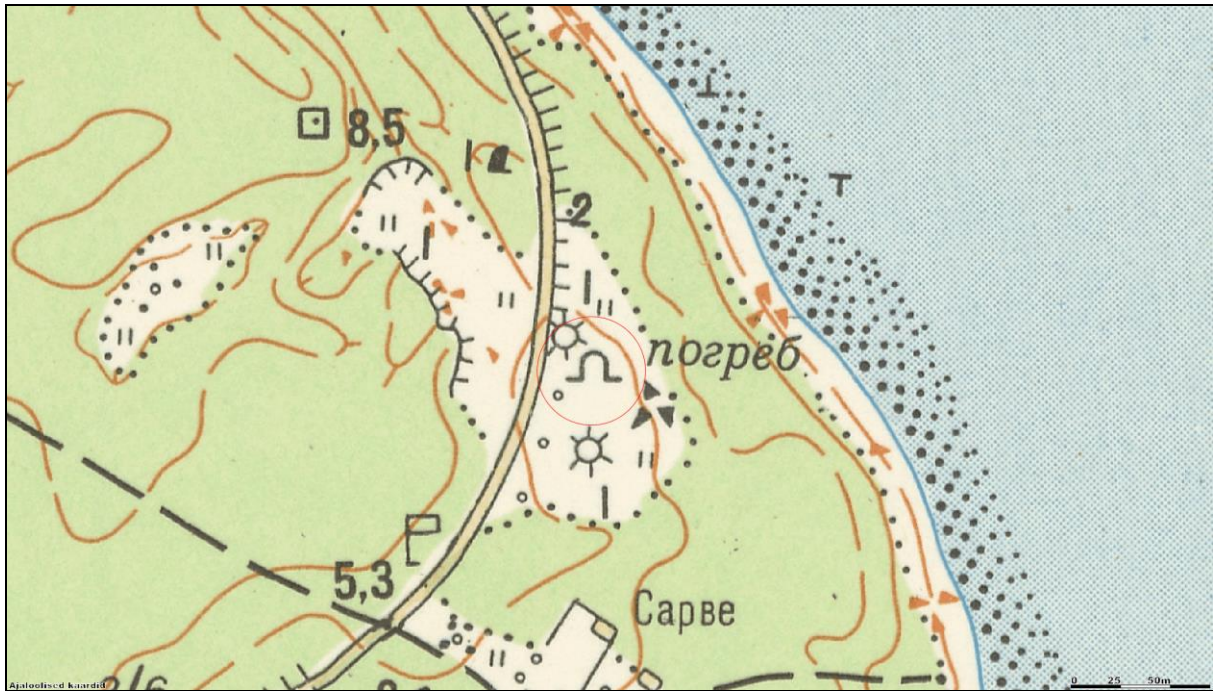
- 1 – Sarve
- 2 – Heltermaa sadam 1
- 3 – Heltermaa sadam 2
- 4 – Vahtrepa sadam
- 5 – Sääre nina 1
- 6 – Sääre nina 2
- 7 – Suursadam
- 8 – Hiessaare
- 9 – Hausma rand 1
- 10 – Hausma rand 2
- 11 – Kärdla Rehemäe tee
- 12 – Kärdla Rannapaargu
- 13 – Tareste rand 1
- 14 – Tareste rand 2
- 15 – Tareste rand 3
- 16 – Tõrvanina rand 1
- 17 – Tõrvanina rand 2
- 18 – Tõrvanina rand 3
- 19 – Tõrvanina rand 4
- 20 – Lehtma 1
- 21 – Lehtma 2

Skeem 2. Sarve-Lehtma kaitseliini lõunapoolsemad dotid 1-7. Aluskaart: Maa-ameti geoportaal

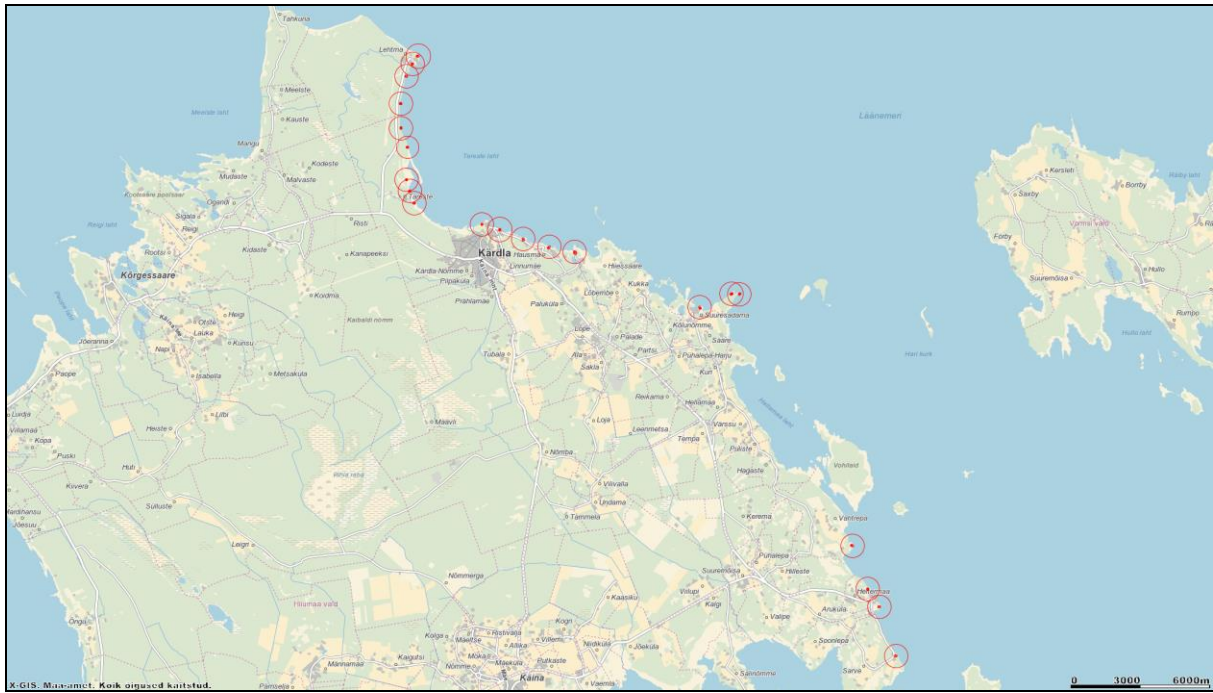
Skeem 3. Sarve-Lehtma kaitseliini põhjapoolsemad dotid 8-21. Aluskaart: Maa-ameti geoportaal

Skeem 4. Sarve-Lehtma kaitseliin. Sarve dott [1] 1986. aasta topokaardil. Kuigi dotid on säilinud tervena tänaseni, on neid NSVL topokaartidel kujutatud juhuslikult. Aluskaart: Maa-ameti geoportaal

Skeem 5. Sarve-Lehtma kaitseliin. Sarve dott [1] 2014. aasta aerofotol. Aluskaart: Maa-ameti geoportaal

Skeem 6. Sarve-Lehtma kaitseliini dotid. Dottide asukohta ümber on joonistatud 500 m raadiusega ring. See oli dottide reeglipärane vahekaugus. Aluskaart: Maa-ameti geoportaal

Lisa 2 Fotod

Fotod Mart Mõniste

Foto 7. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [1] Sarvel

Foto 8. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [2] Heltermaal

Foto 9. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [3] Heltermaa sadamast põhja pool

Foto 10. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [4] Vahtrepa sadamas

Foto 11. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [5] Sääre ninal. Doti peale on ehitatud RMK vaateplatvorm.

Foto 12. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [6] Sääre ninal

Foto 13. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [7] Suursadamas kütusehoidla territooriumil.

Foto 14. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [8] Hiessaares lennujaama juures

Foto 15. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [9] Hausma rannas

Foto 16. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [10] Hausma rannas

Foto 17. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [11] Kärldas Rehemäe tee ääres. Tellistest juurdeehitus ja metallist uks lisati 1980. aastatel, kui dotted kasutati tsiviilkaitse õppusteks

Foto 18. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [12] Kärldas Rannapaargu juures rannas

Foto 19. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [13] Tareste oja suudmes

Foto 20. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [14] Tareste rannas

Foto 21. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [15] Tareste rannas

Foto 22. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [16] Tõrvanina rannas

Foto 23. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [17] Tõrvanina rannas

Foto 24. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [18] Tõrvanina rannas

Foto 25. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [19] Tõrvanina rannas. Sees säilinud metallist laskeava luugid.

Foto 26. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [20] Lehtma sadamas

Foto 27. Sarve-Lehtma kaitseliin. Dott [21] Lehtmas piirivalve tehnilise vaatluse posti juures. See dott erineb teistest väga hea ehituskvaliteediga, ka ei ole teistel dottidel ümardatud lae serva. Sarnase ümara servaga on tehtud rannapatareide varjendid.

Lisa 3 Lisainformatsioon, allikad, välislingid

Sarve-Lehtma kaitseliini dottide asukohad

Sarve (telkimisplatsil) -
Kadaka 63902:001:1580
58°50'34.86", 23°3'42.69"
6523008.6,445840

Heltermaa sadamast Sarve poole
Kiviranniku 63902:001:0004
58° 51' 45.03" , 23° 3' 0.14"
6525189.1,445188.3

Heltermaa sadamast Vahtrepa poole (hoovis, rauduks ees)
Kase 63902:001:1530
58°52'7.09", 23°2'26.14"
6525879.1,444653.3

Vahtrepa sadamas
Vahtrepa väikepaadisadam 63902:001:0410
58°53'8.12", 23°1'39.26"
6527778.1,443929.5

Sääre nina 2 (vaateplatvorm peale ehitatud)
Kärdla metskond 42 63901:001:2040
58°53'8.12", 23°1'39.26"
6527778.1,443929.5

Sääre nina 1 (tee ääres)
Kärdla metskond 42 63901:001:2040
58°58'55.65", 22°56'8.39"
6538610,438801.1

Suursadam (kütusehoidla aia sees)
Uussadama 63901:001:0597
58° 58' 34.64" , 22° 54' 42.17"
6537982.3,437413.4

Lennujaama raja Kärdla pool otsas (tee ääres, tihedas võsas)

Hausma rand (tee ja mere vahel) Mihkli (Lautri) kinnistu (lennujaama pool)
Mihkli 63901:001:1280
58° 59' 55.59" , 22° 47' 47.75" ??
6540599.5,430838.8

Hausma rand (tee ja mere vahel) Vesiaia / Ahio kinnistul (Kärdla pool)

Kärdla Rehemäe (silikaadist juurdeehitus tehtud)
Hausma ranna haljasala 20401:001:0300
59° 0' 18.69" , 22° 45' 37.54"
6541352.2,428773.5

Kärdla Rannapaargu juures
Lubjaahju tn 5a 37101:003:0054
59° 0' 26.07" , 22° 44' 48.37"
6541594.8,427993.1

Tareste rannas 1 (oja suudmes lagedal rannal, kuupäev betoonis)

Herma 63901:001:4251

59° 0' 54.45" , 22° 41' 43.95"

6542529.1,425067.2

Tareste rannas 2 (Lehtma poole)

Kärdla metskond 26 63901:001:0421

59° 1' 10.82" , 22° 41' 30.47"

6543039.5,424862

Tareste rannas 3 (Lehtma poole)

Tõrvanina 1 (enne parklat)

Tõrvanina 2 (meres, parklast Lehtma poole)

Tare 63901:001:1780 /tegelikult paar meetrit Tare piirist väljas metskonna maal

59° 2' 39.05" , 22° 41' 3.49"

6545777.6,424485.1

Tõrvanina 3 (Tederi õue all)

Paradiisiranna 39201:004:5410

59° 3' 12.69" , 22° 41' 2.07"

6546818.8,424482.9

Tõrvanina 4 (tihedas metsas enne sadamat)

Lehtma sadama ladude juures

Lehtma tee 5 // Lehtma kalurisadam 39201:004:0939

59° 4' 8.08" , 22° 41' 31.14"

6548523.1,424979.7

Lehtma sadama piirivalveposti juures

Lehtma vaatluspost 39201:004:5370

59° 4' 19.24" , 22° 41' 45.23"

6548864.1,425210.7